

Warszawa, dnia 29 stycznia 2009 r.

RPO-604613-VII-706/08/WJ/KMP

I n f o r m a c j a

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Areszcie Śledczym w Radomiu (Wyciąg)

1. Wprowadzenie.

W dniach 15-18 grudnia 2008 r. przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Obywatelskich – w ramach powierzonych Rzecznikowi Praw Obywatelskich zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji – udali się do Aresztu Śledczego w Radomiu, (zwanego dalej Aresztem) oraz do Oddziału Zewnętrznego w Radomiu (zwanego dalej OZ) w celu dokonania wizytacji zapobiegawczej. Wyniki wizytacji OZ zawarto w odrębnym dokumencie.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Aresztu i jego podstawowych problemach, udzielonej przez Dyrektora Aresztu Śledczego i jego Zastępcę;
- obejrzelili teren jednostki, budynki administracyjno-gospodarcze oraz pawilony mieszkalne. W szczególności dokonano oglądu wybranych losowo cel mieszkalnych, cel zabezpieczających, cel do wykonywania kary dyscyplinarnej osadzenia w celi izolacyjnej, kuchni, dezynfektorni, pralni, łaźni, świetlic, pól spacerowych, pomieszczeń do widzeń, hali sportowej i boiska sportowe, biblioteki, kaplicy, kantyny, pokojów do czynności procesowych, pokoju przeszukań i kontroli osobistych, pokoju do czynności procesowych, pokoju wokand, pokoiów do widzeń bezdozorowych i rodzinnych, centrum dowodzenia, a także po-

mieszkań ambulatorium, izb chorych, oddziału terapeutycznego oraz izolacyjną celę sanitarną;

- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi i tymczasowo aresztowanymi oraz z funkcjonariuszami i pracownikami Aresztu;
- przeprowadzili na osobności, na podstawie kwestionariusza, rozmowy ze 119 losowo dobranymi osadzonymi. Od rozmówców przyjęto do protokołu 10 skarg;

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi Aresztu i kadrze kierowniczej jednostki oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

3. Ogląd jednostki oraz wizytacje cel mieszkalnych.

Przeprowadzono ogląd całego terenu Aresztu i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytację cel mieszkalnych oraz uzyskano w związku z tym informacje niezbędne dla oceny stopnia przestrzegania praw osób pozbawionych wolności.

3.1. Wszystkie cele mieszkalne w Areszcie są skanalizowane, doprowadzona jest ciepła i zimna woda. Kąćki sanitarne są zabudowane ze ścianek murowanych z drzwiami przesuwanymi. Cele są wąskie, co ogranicza ich funkcjonalność. Stan cel i sprzętu kwaterunkowego jest dobry. W celach utrzymywana jest wystarczająca czystość. Stan materaców, koców, prześcieradeł i pościeli, ręczników i ścierek w znacznej większości wizytowanych pomieszczeń nie budził zastrzeżeń. Natomiast wymiany na nowe wymagają materace, koce i pościel w niektórych celach.

W celach mieszkalnych zapewniona jest odpowiednia temperatura, możliwość wietrzenia, dopływ światła dziennego i oświetlenie sztuczne. Jednak nieuszczelna i zużyta stolarka okienna, wymaga napraw oraz wymiany. Zainstalowane gniazda elektryczne umożliwiają skazanym korzystanie w celach z odbiorników telewizyjnych oraz grzałek i czajników.

Nie stwierdzono braków w wyposażeniu cel, także w przedmioty służące do utrzymania higieny osobistej i czystości w celi (lustra, szczotki, zmiotki, śmietniczki, papier toaletowy, krem do golenia, mydło itp.). Jednak niektóre łóżka pię-

trowe miały uszkodzone metalowe listwy zabezpieczające lub nie posiadały drabinek.

W czasie wizytacji cel i przeglądu kart tożsamości osadzonych nie stwierdzono osadzenia tymczasowo aresztowanych i skazanych z różnych grup klasyfikacyjnych we wspólnej celi mieszkalnej.

3.2. Kąpiel osadzonych odbywa się w łaźniach oddziałowych, zgodnie z planem kąpieli. Stan łaźni jest dobry, choć zróżnicowany. Niektóre pomieszczenia wyłożone są glazurą, stanowiska prysznicowe oddzielone przegrodami oraz kotarami. Wyróżniająco korzystnie wyglądały łaźnie dla niepełnosprawnych. W przedsiódkach łaźni znajdują się ławki i wieszaki na ubrania, w pomieszczeniach prawidłowo działa wentylacja. Natomiast w kilku brak było należytej czystości, występowały zawilgocenia, w złym stanie kotary oraz zdewastowane drążki.

3.3. W czasie wizytacji **kuchnia Aresztu**, oprócz posiłków według normy podstawowej (P) – 961 (w tym 81 dla OZ), przygotowywała posiłki według diety lekkostrawnej (L) – 89, wegetariańskiej (Pw) – 2, bez wieprzowiny (Pb) – 5, cukrzykowej (Lc) - 9, indywidualnej (li) – 1, dla młodocianych (M) – 2. Zastrzeżenia wizytujących budzi stan posadzki w pomieszczeniach kuchni, która w wielu miejscach wymaga naprawy.

3.4. Do realizacji widzeń w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt z osobami odwiedzającymi służy **pomieszczenie sali widzeń** z wydzielonymi 12 sektorami, w których znajdują się stoliki i stołki dla 36 osób. W sali tej znajdują się też 3 stanowiska do przeprowadzania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą. Skazanym udzielane są również widzenia w odrębnym pomieszczeniu bez osoby dozorującej.

3.5. W kantynie Aresztu, z której korzystają osadzeni, znajduje się aktualny wykaz artykułów będących w sprzedaży. Kupującym zapewniono duży wybór produktów, a dodatkowy asortyment można zakupić indywidualnie po złożeniu przez osoby pozbawione wolności zamówienia i wyrażeniu na to zgody przez dyrektora Aresztu. Ceny artykułów nie odbiegają istotnie od cen na rynku lokalnym.

3.6. Na terenie jednostki zorganizowano 22 **polu spacerowe** dla osadzonych. Na polach spacerowych występują wymagające wypełnienia ubytki w nawierzchni chodników cementowych. Wszystkie pola spacerowe pokryte są od góry siatką.

3.7. W jednostce utworzono **5 cel zabezpieczających**.

3.8. Kontrola osobista osadzonych przeprowadzana jest w dyżurkach oddziałowych.

3.9. W Areszcie do dyspozycji osadzonych jest **13 kompleksów świetlicowych**. Wyposażone są w odbiorniki TV, stoły do ping-ponga, kącki czytelnicze z prasą i książkami. Prasa jest w nich w większości nieaktualna. Usytuowane są w nich siłownie, aneksy kuchenne, gdzie znajduje się zlew, kuchenka, czajnik, garnki itp. Osadzeni mogą tu przygotowywać drobne posiłki. Jedna z świetlic posiada przyrządy do ćwiczeń siłowych. Inna pełni też rolę redakcji, gdzie przygotowywane są materiały do wewnętrznej gazety osadzonych pt. „Szczególne miejsce”. Znajdują się w nim 4 stanowiska komputerowe, ze skanerem i drukarką. Tutaj też odbywają się spotkania ze studentami Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

3.10. Jednostka posiada dobrą **bazę do prowadzenia działalności kulturalno-oświatowej i sportowej**. Hala sportowa jest wykorzystywana przez osadzonych codziennie, według ustalonego porządku. Ponadto, odbywają się w niej regularnie turnieje oraz imprezy z udziałem klubów sportowych oraz przedstawicieli środowiska lokalnego. Imprezy są nagrywane oraz odtwarzane poprzez wewnętrzny kanał telewizyjny.

Sprawnie funkcjonuje radiowęzeł i telewęzeł, który nadają audycje własne, filmy w ramach Klubu Filmowego i interesujące programy. W pomieszczeniach radiowęzła prowadzone są małe formy teatralne, spotkania z muzyką oraz ciekawymi ludźmi.

Osadzeni mają także możliwość korzystania z księgozbioru biblioteki, liczącego około 13 000 tytułów książkowych. Biblioteka dysponuje aktualnymi aktami prawnymi oraz książkami w językach obcych.

3.11. W Areszcie funkcjonują dwie **kaplice**, w których odprawiana jest Msza Św. Opiekę duszpasterską sprawuje kapelan katolicki .

3.12. Podczas wizytacji pomieszczeń pracownicy Biura RPO obserwowali **przebieg przyjęcia 5 osób do Aresztu** (Oddział I). Sposób przeprowadzenia tych czynności nie budził zastrzeżeń.

3.13. W ambulatorium była dostępna dla osadzonych **Karta Praw Pacjenta**. Nie było w niej jednak adnotacji, że stanowi ona skrót przysługujących pacjentowi

praw. Nie podano wyraźnie jej podstaw prawnych. Opracowano ją na podstawie nieaktualnych przepisów.

4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

Rozmowy z osobami pozbawionymi wolności zostały przeprowadzone ze szczególnym uwzględnieniem osadzonych: w wieku powyżej 60 lat, niepełnosprawnych, cudzoziemców, chronionych przed agresją współosadzonych, przebywających w oddziale terapeutycznym, w oddziale dla osób stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa Aresztu. Ponadto, przeprowadzono rozmowy z osadzonymi, wobec których w okresie ostatnich 6 miesięcy stosowano środki przymusu bezpośredniego oraz wobec osadzonych, którzy odbyli karę dyscyplinarną umieszczenia w celi izolacyjnej.

Rozmowy według kwestionariusza odbywały się w cztery osoby, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez osoby pozbawione wolności.

W rozmowach z osadzonymi uzyskano opinie dotyczące traktowania tych osób, przestrzegania ich praw, warunków pobytu oraz atmosfery panującej w Areszcie. W przeważającej większości osadzeni pozytywnie oceniali realizację przysługujących im uprawnień. Niemniej jednak zgłoszono uwagi i zarzuty, które dotyczyły poniżej opisanych kwestii.

1. W zakresie **warunków w celi mieszkalnej** najczęściej podnoszono zarzut przeludnienia i ciasnoty z powodu wąskich pomieszczeń, w których sprzęt zajmuje znaczną część powierzchni. Zgłaszano także zarzuty dotyczące niewygodnych łóżek, złego stanu materacy i okien. Wymienione uwagi zgłosiło 32 osadzonych.
2. W zakresie **mycia się i kąpieli** uwagi zgłosiło 29 osadzonych. Dotyczyły one: zbyt rzadkich kąpieli w łaźni (także, że nie można skorzystać z kąpieli po zajęciach w siłowni), braku zimnej wody w celach mieszkalnych, niewystarczającej ilości środków niezbędnych do utrzymania higieny osobistej oraz niskiej jakości tych środków.
3. W zakresie **wyżywienia** spośród rozmówców, 37 skazanych podnosiło zarzuty w zakresie jakości i ilości wyżywienia. Twierdzili oni, że posiłki są

mało urozmaicone, produkty mają niskie walory smakowe: „zupy są wodniste”, za mało w nich warzyw, wyroby wędliniarskie są niesmaczne (w szczególności salceson), wydawany jest chleb „odświeżany”. Pojedyncze uwagi dotyczyły zbyt małych porcji posiłków (dotyczy kolacji i śniadań) oraz braku w diecie wystarczającej ilości owoców.

4. W zakresie **dokonywania zakupów na wypiskę** podnoszono zarzut niewielkiego wyboru produktów. Pojedyncze uwagi dotyczyły zawyżonych cen (w szczególności bardzo wysokich cen kart telefonicznych) oraz braku możliwości zakupu kremów, płynów do ciała itp.
5. Uwagi zgłoszone przez **osoby ukarane dyscyplinarnie** dotyczyły: niesłusznego ich wymierzania, niewspółmiernego do przewinienia, zdawkowej rozmowy z psychologiem przed osadzeniem w celi izolacyjnej oraz pobieżnego badania przez lekarza podczas odbywania kary.
6. W zakresie **opieki zdrowotnej** zgłoszone zarzut dotyczyły przede wszystkim długiego oczekiwania na przyjęcie przez lekarzy: stomatologa i okulistę. Wskazywano, iż okresowo brakuje lekarstw, a aplikowane leki są takie same na wszelkie dolegliwości (17 osadzonych).
7. W zakresie **opieki psychologicznej** odebrano nieliczne uwagi dotyczące długiego okresu oczekiwania na kontakt i rozmowę z psychologiem. Cudzoziemiec zgłaszał się na rozmowę wielokrotnie (jak twierdził aż 47 razy), lecz bezskutecznie. Przyjęta została w tej kwestii skarga do protokołu.
8. W zakresie **korzystania z aparatów telefonicznych** powtarzał się zarzut zbyt krótkiego czasu przeznaczonego na rozmowy telefoniczne.
9. W zakresie **korespondencji, paczek i widzeń** odebrano pojedyncze uwagi dotyczące długiego oczekiwania na dostarczenie listów i przesyłek. Podniesiono zarzut, iż paczki bywały naruszone, pogniecione, a jedna – odesłana. Natomiast w kwestii udzielania widzeń odebrano uwagi, które dotyczyły: nie wpisywania na listę osób bliskich oraz nieudzielanie widzenia w przypadkach, gdy osoby, które przybyły, spóźniły się kilka minut.
10. W zakresie **korzystania ze spacerów** uwagi głównie dotyczyły zbyt małych pól spacerowych. Nieliczni podnosili kwestie zagrożenia bezpieczeństwa ze

strony innych osadzonych. Nie chcąc narażać się na przykrości ze strony osadzonych nie korzystali oni ze spacerów.

11. W zakresie **korzystania z posług religijnych** uwagi zgłosiło 36 osadzonych. Uważali oni, iż kontakty z kapelanem powinny być częstsze. Świadkowie Jehowy podnieśli także zarzut, iż od dłuższego czasu nie mieli spotkań ze współwyznawcami z zewnątrz.
12. W zakresie **korzystania z prasy, zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych** zgłoszono zarzuty ograniczonego dostępu do prasy, twierdząc, że w świetlicy dostępna jest kolorowa prasa, lecz jest ona nieaktualna i nieciekawa. Nie zgłaszano uwag do zajęć sportowych i kulturalno-oświatowych.
13. **Cudzoziemcy**, z którymi rozmawiano, posługiwali się językiem polskim w stopniu umożliwiającym im zapoznanie się z obowiązkami i przysługującymi prawami. Nie zgłosili oni uwag dotyczących niewłaściwego traktowania.

5. Ocena traktowania osób pozbawionych wolności.

W ocenie wizytujących, atmosfera panująca w jednostce jest dobra, relacje między osadzonymi a wychowawcami i innymi funkcjonariuszami wydają się być prawidłowe, niezależnie od kilku zgłoszonych uwag.

Przedstawione przez respondentów zarzuty dotyczyły wulgarnego zwracania się w stosunku do osób pozbawionych wolności, wywyższania się, poniżania słownego lub pobicia. Były to uwagi pochodzące od 6 rozmówców, którzy określili traktowanie ich przez funkcjonariuszy Służby Więziennej jako złe. Dwóch z nich zgłosiło pobicie. Sprawy zgłoszone zostały do organów ścigania. Pozostałe osoby (4 osadzonych) nie złożyły oficjalnej skargi oraz nie podały szczegółowych informacji dotyczących funkcjonariuszy i okoliczności, w których mieliby oni dopuścić się wymienionych czynów, twierdząc, że „i tak się nie wygra z administracją”. W trakcie wizytacji przyjęto do protokołu 10 skarg i wniosków.

W ocenie wizytujących, poczynione ustalenia, nie dają podstaw do stwierdzenia, aby warunki bytowe, czy też inne okoliczności osadzenia, były dla osób pozbawionych wolności na tyle dolegliwe, aby mogły prowadzić do okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania

6. Analiza dokumentacji jednostki.

Po przeanalizowaniu tekstów Porządku wewnętrznego Aresztu należy stwierdzić, iż został on zredagowany w sposób przejrzysty i jest zgodny z obowiązującymi przepisami z jednym wyjątkiem. Przedstawiciele Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili uwagę na wprowadzony dla osadzonych zakaz używania wyrobów tytoniowych po ogłoszeniu ciszy nocnej, który jest niezgodny z obowiązującymi przepisami. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości (Dz. U. z 1996 r., Nr 140, poz. 658, z późn. zm.), nie przewiduje wprowadzenia ograniczeń w używaniu wyrobów tytoniowych w wyznaczonych celach dla palących. Tymczasem zgodnie z punktem VII, ust. 3 zarządzenia nr 34/2007 Dyrektora Aresztu Śledczego w Radomiu, zezwala się osadzonym na palenie tytoniu wyłącznie w wyznaczonych celach mieszkalnych od pobudki do ogłoszenia ciszy nocnej. Tym samym wprowadzony zakaz używania wyrobów tytoniowych po ogłoszeniu ciszy nocnej jest niezgodny z przepisami powszechnie obowiązującymi.

Exemplarze porządku wewnętrznego znajdują się w celach mieszkalnych, co sprawdzono wizytując te pomieszczenia. Również osadzeni, z którymi rozmawiano, potwierdzali ten fakt.

Analiza protokołów z wizytacji Aresztu przez sędziego penitencjarnego, jak i Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Radomiu, nie nasuwa zastrzeżeń. Wskazane w protokołach sanitarnych zalecenia zostały zrealizowane.

W 2008 roku żadnego osadzonego nie objęto działaniami związanymi z przygotowaniem do życia po zwolnieniu, w trybie art. 164 i 165 Kkw.

W Areszcie prowadzone są kursy i szkolenia ze środków z Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej (kursy przyuczające do zawodu, szkolenia w ramach Klubów Pracy, szkolenia dla grup wykluczenia społecznego, szkolenia realizujące programy readaptacji społecznej) oraz kursy zawodowe współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (tzw. Działanie 1.3 POKL). Wymienionymi kursami objętych było 183 osadzonych.

7. Wnioski i zalecenia.

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że w Areszcie Śledczym w Radomiu – generalnie rzecz biorąc - przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności.

Osadzeni traktowani są w sposób prawidłowy, z poszanowaniem godności ludzkiej. Zdarzające się jednak przypadki niewłaściwego odnoszenia się funkcjonariuszy Służby Więziennej do osadzonych wymagają wyeliminowania.

Dokonane podczas wizytacji ustalenia pozwalają uznać, iż w celu poprawy warunków osadzenia w Areszcie Śledczym w Radomiu wskazane jest:

1. przeprowadzenie w niezbędnym zakresie remontów i napraw w kuchni, łazienkach, polach spacerowych oraz dokonanie napraw nieszczelnej stolarki okiennej;
2. dokonanie wymiany nie nadających się do użytku materaców i kocy;
3. naprawienie metalowych łóżek, w których brakuje zabezpieczenia lub drabinek albo dokonanie wymiany tych łóżek na inne o konstrukcji gwarantującej bezpieczeństwo osadzonych;
4. podjęcie czynności zmierzających do skrócenia czasu oczekiwania osadzonego na uzyskanie porady lekarskiej oraz wyeliminowanie sytuacji związanych z okresowym brakiem lekarstw;
5. dokonanie rozmieszczenia kamer telewizji przemysłowej na polach spacerowych w taki sposób, aby obejmowały cały ich obszar;
6. przeprowadzanie systematycznych kontroli jakości i ilości wydawanego osadzonemu żywienia;
7. zaprzestanie dokonywania kontroli osobistych osadzonych w dyżurkach oddziałowych;
8. przeprowadzanie kontroli cen w kantynie, w szczególności cen kart telefonicznych;
9. preredagowanie dostępnej w ambulatorium Karty Praw Pacjenta, dostosowując ją do sytuacji pacjenta więziennej służby zdrowia i z uwzględnieniem obowiązujących przepisów;

10. rozważenie możliwości zatrudnienia kapelana na pełnym etacie dla zapewnienia odpowiedniej częstotliwości korzystania osadzonych z indywidualnych posług religijnych;
11. rozważenie możliwości wsparcia Aresztu dodatkowym etatem psychologa, który w ramach opieki nad osadzonymi zajmie się również wsparciem osób, wobec których stosowano środki przymusu bezpośredniego (wniosek do dyrektora okręgowego SW);
12. przechowywanie w jednym miejscu całej dokumentacji stosowania środków przymusu bezpośredniego (protokołów i nagrań utrwalonych na nośnikach informacji);
13. odstąpienie od praktyki polegającej na tym, iż ta sama osoba z kierownictwa Aresztu podejmuje decyzję o zastosowaniu środka, przeprowadza rozmowę i ocenia zasadność i prawidłowość jego zastosowania;
14. uświadomienie funkcjonariuszom potrzeby i obowiązku humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności;
15. obejmowanie skazanych działaniami związanymi z przygotowaniem do życia po zwolnieniu, w trybie art. 164 i 165 Kkw.

Ponadto, w zakresie wskazanym w niniejszej Informacji, należy doprowadzić do zgodności porządku wewnętrznego Aresztu z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości.